

SIEDEMDZIESIĄTA ROCZNICA POWOŁANIA STOWARZYSZENIA LEKARZY SPORTOWYCH W POLSCE

Henryk Kuński

Streszczenie

Celem opracowania jest przedstawienie zarysu historii, powołanego przed siedemdziesięciu laty, Stowarzyszenia Lekarzy Sportowych (SLS). Zrealizowanie idei powołania organizacji polskich lekarzy sportowych, poprzedzały znaczące dla środowiska sportowo-lekarskiego wydarzenia. Były to: powołanie w 1934 r. referatu lekarskiego w PUWFiPW oraz wielokrotne zwiększenie w 1935 r. liczby poradni sportowo-lekarskich i znaczący udział w ich pracy lekarzy wojskowych, wykształconych w Szkole Podchorążych Sanitarnych w Warszawie. Pierwszy Zjazd Polskich Lekarzy Sportowych, połączony z organizacją SLS, odbył się w dniach 10-16 lutego 1937 r. w Worochcie. Pierwszym przewodniczącym Zarządu SLS został doc. dr Gustaw Szulc, dyrektor Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Doc. dr Władysław Dybowski, członek Zarządu FIMS został wiceprzewodniczącym Zarządu. Drugi Zjazd Naukowy Polskich Lekarzy Sportowych odbył się w Zakopanem w lutym 1939 r. Po drugiej wojnie światowej, już w styczniu 1947 r. z inicjatywy dr Juliusza Majkowskiego odbyło się zebranie reaktywujące SLS. Działalność SLS, koordynowana przez Zarząd Główny, realizowana była w Kołach Okręgowych w formie posiedzeń naukowych i organizacji przez najprężniej działające Koła, Walnych Zjazdów Stowarzyszenia wraz z Konferencjami Naukowymi Medycyny Sportowej. Kolejne Zjazdy odbyły się w Warszawie (1948, 1950, 1951), Poznaniu (1953), Krakowie (1957), Wrocławiu (1959) i Łodzi (1961). Znaczącą działalność wykazywały Koła warszawskie, poznańskie, krakowskie i wrocławskie oraz w pewnych okresach lubelskie, łódzkie, gdańskie i bydgoskie. W okresie powojennym na funkcję prezesa SLS wybierano: dr Juliusza Majkowskiego (1947-1948), dr Wacława Sidorowicza (1948-1949), ponownie dr Juliusza Majkowskiego (1949-1953), dr Zdzisława Zajączkowskiego (1953-1957) oraz doc. dr Eligiusza Preislera (1957-1961). Naturalne związki medycyny sportowej z innymi dziedzinami medycyny, w szczególności z medycyną pracy, fizjologią stosowaną i medycyną profilaktyczną uzasadniały rozszerzenie formuły członkowskiej Stowarzyszenia i przekształcenie go w Polskie Towarzystwo Medycyny Sportowej (PTMS). Przekształcenie było usankcjonowaniem dążeń środowiska sportowo-lekarskiego do nadania organizacji roli integrującej poczynania naukowe i organizacyjne w dziedzinie medycyny sportowej. Do formalnego przekształcenia doszło w wyniku uchwały IX Zjazdu SLS w Łodzi w listopadzie 1961 r. Pierwszym prezesem PTMS został wybitny fizjolog prof. Włodzimierz Missiuro.

Słowa kluczowe: *Stowarzyszenie Lekarzy Sportowych, poradnictwo sportowo-lekarskie, Polskie Towarzystwo Medycyny Sportowej, historia*

Abstract

The aim of this report is to present a history of The Sports Doctors' Association (SDA). The realization of the idea to establish The Polish Sports Doctors Organization was preceded by the number of events that played an important role in founding the sports-medicine arena. Among the pioneers stands out creating of the Doctor's Department by the National Council of Physical Education in 1934 and the Cadet Training Corps (PUWFiPW), as well as a noted increase in the number of sport dispensary with a significant influence of military physicians formed at The School of Sanitary Officer Cadet in Warsaw. The First Congress of Polish Sports Doctors, in association with SDA organization, was held in the town of Worochta on February 10 to 16, 1937. Gustaw Szulc, an Associate Professor and the principal of the State Institution of Hygiene in Warsaw, became the first chairman of SDA management. An Associate Professor, Władysław Dybowski, a member of FIMS management, served as a vice-chairman. The Second Polish Sports Doctors' Scientific Congress was held in Zakopane, on February, 1939. After World War II, in January of 1947, per Dr. Juliusz Majkowski's suggestion, an assembly reactivating SDA was held. The operation of SDA, coordinated by the Main Administration, was carried out in the Territorial Districts' Circles. These scientific sessions were attended by the General Association's Assemblies and Scientific Conferences in Sports Medicine, the most active groups. More assemblies were held in Warsaw (1948, 1950, 1951), Poznań (1953), Cracow (1957), Wrocław (1959), and Łódź (1961). A remarkable activity was shown by the district of Warsaw, Poznań, Cracow, and Wrocław, and, in later years, by the district of Lublin, Łódź, Gdańsk, and Bydgoszcz. In the post-war period, the following medical doctors served as SDA presidents: Dr. Juliusz Majkowski (1947-1948), Dr. Wacław Sidorowicz (1948-1949), Dr. Juliusz Majkowski (1949-1953), Dr. Zdzisław Zajączkowski (1953-1957), and an associate professor, Eligiusz Preisler (1957-1961). Natural ties between the field of sports medicine and other medical fields, in particular, the medicine of work, applied physiology and preventative medicine, gave grounds to increasing member's canon of Association by naming it the Polish Society of Sport Medicine (PSSM). The name change created an opportunity to cement the aspirations of the sports medicine environment and encouraged the organization to combine the role of integrating scientific and organizational activities with the field of sports medicine. As a result of the resolution of IX SDA's Assembly, a formal change took place in Łódź on November, 1961. A distinguished physiologist, Professor Włodzimierz Missiuro, became the PSSM's first president.

Key words: *The Sports Doctors' Associations, sports medicine, The Polish Society of Sports Medicine, history*

W Drugiej Rzeczypospolitej, już w latach 1928-1929, prowadzono intensywne prace organizacyjne nad tworzeniem struktur poradnictwa sportowo-lekarskiego i systemem kształcenia lekarzy sportowych, głównie za sprawą działalności Komisji Lekarskiej Rady Naukowej Wychowania Fizycznego, organu opiniotwórczego dla administracji państwowej w zakresie wychowania fizycznego i sportu. Na przeszkodzie powołania, na wzór już istniejących w innych państwach Związku Lekarzy Sportowych, stały warunki społeczno-ekonomiczne, w okresie wielkiego kryzysu ekonomicznego lat 1929-1933.

Wcześniej oficjalna delegacja polskich lekarzy sportowych, reprezentowana przez dr dr Władysława Dybowskiego i Józefa Mazurka uczestniczyła w lutym 1928 r. w Zjeździe Lekarzy Sportowych, z okazji II Zimowych Igrzysk Olimpijskich w St. Moritz, podczas którego postanowiono powołać Międzynarodowy Związek Lekarski dla Wychowania Fizycznego i Sportu, późniejszą Federację Międzynarodową Medycyny Sportowej (FIMS). Liczna delegacja polskich lekarzy i naukowców brała czynny udział w I Międzynarodowym Kongresie Wychowania Fizycznego i Sportu w Amsterdamie w sierpniu 1928 r.

Zrealizowanie idei powołania organizacji polskich lekarzy sportowych, poprzedzały znaczące dla środowiska sportowo-lekarskiego wydarzenia. Były to: powołanie w 1934 r. referatu lekarskiego w Państwowym Urzędzie Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (PUWFiPW), oraz wielokrotne zwiększenie w 1935 r. liczby poradni sportowo-lekarskich i znaczący udział w ich pracy lekarzy wojskowych, wykształconych w Szkole Podchorążych Sanitarnych w Warszawie. Liczny udział polskich lekarzy i naukowców w Kongresie FIMS w Berlinie w lipcu 1936 r. i szczegółowe zapoznanie się z systemem organizacji niemieckich lekarzy sportowych, mógł też być impulsem do intensyfikacji prac nad powołaniem organizacji lekarzy sportowych w Polsce. W tle zdarzeń był też problem narastającej konkurencji w zawodzie lekarza i zapewnienia możliwości dodatkowego zarobkowania dla doksztalcanych na kursach lekarzy, a kontrolowanych przez organizację korporacyjną, zrzeszającą lekarzy sportowych.

Przygotowania do powołania Stowarzyszenia Lekarzy Sportowych (SLS) przybrały formę zorganizowanych działań w drugiej połowie 1936 r. Podstawową wersję statutu Stowarzyszenia opracowali dr Juliusz Majkowski i doc. Gustaw Szulc. Staraniem Komitetu Organizacyjnego, kierowanego przez dr Juliusza Majkowskiego, umiejscowionego w Referacie Opieki Lekarskiej PUWFiPW, przy współudziale lwowskiego środowiska administracyjnego i naukowego, przystąpiono do organizacji Zjazdu.

Pierwszy Zjazd Polskich Lekarzy Sportowych, połączony z organizacją Stowarzyszenia Lekarzy

Sportowych, odbył się w dniach 10-16 lutego 1937 r. w Worochcie, popularnym kurorcie na południowo-wschodnich kresach Rzeczypospolitej. Protektorat nad Zjazdem objął gen. dr Stanisław Rouppert, ówczesny szef Departamentu Służby Zdrowia Ministerstwa Spraw Wojskowych, wiceprzewodniczący Rady Naukowej Wychowania Fizycznego i przewodniczący jej Komisji Lekarskiej, członek Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. W tym samym czasie, z metą w Worochcie, odbywał się trzydniowy drużynowy i indywidualny marsz zimowy huculskim „Szlakiem II Brygady Legionów”. W ramach Zjazdu zorganizowano dla uczestników kurs narciarski, a dla zaawansowanych szereg ciekawych wycieczek narciarskich na Czarnohorę.

W pierwszym dniu Zjazdu odbyło się zebranie organizacyjne powołujące SLS, przyjęto przedstawiony przez Komitet Organizacyjny statut i wybrano Zarząd Stowarzyszenia. Pierwszym przewodniczącym został doc. dr Gustaw Szulc, dyrektor Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Doc. dr Władysław Dybowski, członek Zarządu FIMS został wiceprzewodniczącym Zarządu, a funkcję sekretarza powierzono dr Romanowi Rettingerowi (w rok później funkcję tę przejął dr Juliusz Majkowski). W drugim i trzecim dniu Zjazdu odbyły się posiedzenia naukowe z dominującą tematyką fizjologiczno-higieniczną i organizacyjną. W przedyskutowanym statucie Stowarzyszenia, wyznaczono cele-zadania. Były to: zrzeszenie lekarzy sportowych oraz lekarzy pracujących na terenie wychowania fizycznego, doskonalenie i zwiększenie kadr lekarzy sportowych, krzewienie wśród członków SLS ducha koleżeństwa, solidarności, ofiarności moralnej i materialnej, dążenie do zapewnienia SLS wpływu na sprawy badań sportowo-lekarskich i obsadę lekarzy sportowych w klubach, poradniach, obozach itp. oraz propagowanie zagadnień sportowo-lekarskich wśród społeczeństwa w ogóle, a wśród świata lekarskiego w szczególności. Środkami do osiągnięcia tych celów były m.in. zwoływanie zjazdów, organizowanie kursów i odczytów naukowych, wydawanie czasopisma służącego sprawom medycyny sportowej i organizowanie wzorowych poradni sportowo-lekarskich.

Drugi Zjazd Naukowy Polskich Lekarzy Sportowych odbył się w Zakopanem w lutym 1939 r. w czasie Międzynarodowych Zawodów Narciarskich FIS.

W latach 1928-1937 polscy lekarze regularnie brali udział w pracach FIMS, zapraszani do wygłaszania referatów programowych na Kongresach FIMS w Amsterdamie (1928), Turynie (1933), Chamonix (1934), Berlinie (1936) i Paryżu (1937). Było to okres wyjątkowej pozycji polskiej medycyny sportowej w środowisku międzynarodowym.

Po drugiej wojnie światowej, już w styczniu 1947 r. z inicjatywy dr Juliusza Majkowskiego odbyło się zebranie reaktywujące SLS. Historycznie trzeci,

ówcześniej określany jako II Walny Zjazd Członków SLS, odbył się w dniu 23 maja 1948 w Warszawie w sali wykładowej Polskiej YMCA. W Zjeździe wzięli udział członkowie przybyli głównie z Warszawy, Krakowa, Gdańska, Poznania i Lublina. Prezesem na następną kadencję wybrano dr Wacława Sidorowicza.

IV Walny Zjazd SLS, później zakwalifikowany historycznie jako IV Naukowy Zjazd SLS, odbył się w dniach 1-2 kwietnia 1950 w Warszawie. Referat programowy pod tytułem „Opieka lekarska nad zawodnikiem wyczynowym” przygotowało Centrum Medycyny Sportowej. Referat naświetlał problem od strony organizacyjnej i od strony poszczególnych specjalności lekarskich – internisty (dr Wacław Sidorowicz), chirurga (dr Stefan Łukasik), ginekologa (dr Małgorzata Bulska) i rentgenologa (dr Wanda Czarnocka-Karpińska). Wygłoszono pięć doniesień: dr Marian Weiss mówił na temat balneologicznego leczenia urazów sportowych, dr Eligiusz Preisler przedstawił szeroko rozpracowane badania nad kajakarzami, dr Stanisław Grochmal podzielił się badaniami testowymi nad narciarzami.

V Zjazd SLS odbył się w dniach 7-8 grudnia 1951 r. w Warszawie, zorganizowany podobnie jak poprzednie w latach 1948-1950, przez warszawskie środowisko sportowo-lekarskie, pod przewodnictwem dr Juliusza Majkowskiego. Obrady odbywały się na terenie Akademii Wychowania Fizycznego. Wiodącymi tematami części naukowej były: ocena wydolności ustroju w świetle nauki Pawłowa, zapobieganie urazowości w sporcie oraz problematyka prób czynnościowych układu krążenia w ocenie zdolności przystosowawczych do wysiłków fizycznych.

VI Zjazd Stowarzyszenia Lekarzy Sportowych odbył się w dniu 28 listopada 1953 r. w Poznaniu, zorganizowany przez poznańskie środowisko sportowo-lekarskie, pod przewodnictwem dr Eligiusza Preislera. Obrady odbywały się na terenie Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego. Głównym tematem części naukowej Zjazdu było zagadnienie badań czynnościowych w ocenie wydolności fizycznej ustroju.

VII Zjazd SLS odbył się w dniach 17-18 grudnia 1957 r. w Krakowie, zorganizowany przez krakowskie środowisko sportowo-lekarskie, pod przewodnictwem dr Jerzego Jedlińskiego. Tematem wiodącym Konferencji Naukowej było fizjologiczne i patologiczne podłoże stanów wytrenowania i przetrenowania. Referaty programowe wygłosili profesor Włodzimierz Missiuro, doc. Wanda Czarnocka-Karpińska i doc. Eligiusz Preisler. Kilka referatów, w tym wiodące, zostały przedstawione podczas, odbywającego się pół roku później, na przełomie maja i czerwca 1958 r., XII Kongresu FIMS w Moskwie. Liczny udział przedstawicieli polskiego środowiska sportowo-lekarskiego w Kongresie moskiewskim, łączył się

z powrotem członkostwa SLS do FIMS, po latach przerwy w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych XX wieku. Upřednio profesor Włodzimierz Missiuro został w 1948 roku powołany do Zarządu FIMS i wraz z dr Stanisławem Grochmalem brał czynny udział w VI Kongresie FIMS w Pradze (1948).

VIII Zjazd SLS odbył się w dniach 20-21 listopada 1959 r. we Wrocławiu, zorganizowany przez wrocławskie środowisko sportowo-lekarskie, pod przewodnictwem dr Lechosława Deca. Wiodącymi tematami były zagadnienia możliwości wykorzystania w medycynie profilaktycznej różnych form wychowania fizycznego oraz problematyka zdrowia, rozwoju fizycznego i zakresu badań lekarskich młodzieży uprawiającej sport.

IX Zjazd SLS, zarazem ostatni pod tą nazwą, odbył się w dniach 18-19 listopada 1961 r. w Łodzi, zorganizowany przez łódzkie środowisko sportowo-lekarskie pod przewodnictwem dr Władysława Czeruckiego. Łącznie ze Zjazdem odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa Medycyny Sportowej. Tematami głównymi Konferencji były: problem przedłużania wydolności fizycznej ludzi starych i stanu zdrowia byłych zawodników wyczynowych oraz zagadnienia lekarskie sportu wyczynowego.

Pierwszy prezes SLS, prof. dr Gustaw Szulc zmarł w 1941 r. w Warszawie. W okresie powojennym prezesami SLS byli dr Juliusz Majkowski (1947-1948), dr Wacław Sidorowicz (1948-1949), ponownie dr Juliusz Majkowski (1949-1953), dr Zdzisław Zajązkowski (1953-1957) oraz doc. dr Eligiusz Preisler (1957-1961).

W okresie działania struktur organizacyjnych SLS, znaczącą działalność wykazywały Koła warszawskie, poznańskie, krakowskie i wrocławskie oraz w pewnych okresach lubelskie, łódzkie, gdańskie i bydgoskie.

Naturalne związki medycyny sportowej z innymi dziedzinami medycyny, w szczególności z medycyną pracy, fizjologią stosowaną i medycyną profilaktyczną uzasadniały rozszerzenie formuły członkowskiej Stowarzyszenia, dotychczas jako związku lekarzy sportowych a przekształcenie go w Polskie Towarzystwo Medycyny Sportowej (PTMS), jako organizacji, dla której celem było m.in. zachęcanie i wdrażanie lekarzy do pracy naukowej w dziedzinie kultury fizycznej wraz z organizowaniem zjazdów naukowych, będących forum prezentacji osiągnięć placówek naukowych i dydaktycznych rozwijających zainteresowania medycyną sportową. Przekształcenie było usankcjonowaniem dążeń środowiska sportowo-lekarskiego do nadania organizacji roli integrującej poczynania naukowe i organizacyjne w dziedzinie medycyny sportowej. Do formalnego przekształcenia SLS w PTMS doszło w wyniku uchwały IX Zjazdu SLS w Łodzi, w listopadzie 1961 r. Pierwszym preze-

sem PTMS został wybitny fizjolog prof. Włodzimierz Missiuro.

Powołana przed siedemdziesięciu laty organizacja polskich lekarzy sportowych, pod nazwą Stowarzyszenie Lekarzy Sportowych, odegrała niezwykle pozytywną rolę w integracji środowiska, umacniając jego opiniotwórczy wpływ na resorty zdrowia i kultury fizycznej, zwiększający możliwości pracy lekarza sportowego wraz z ustawową specjalizacją z medycyny sportowej. Udział w Zjazdach Naukowych SLS i posiedzeniach naukowych Kół okręgowych, obok korzyści w doksztalcaniu zawodowym był inspiracją do podejmowania badań naukowych w zakresie medycyny sportowej. Zmiana organizacyjna, jaka nastąpiła w wyniku przekształcenia SLS na PTMS odpowiadała stanowi rozwoju polskiej myśli lekarskiej, związane z wykorzystywaniem osiągnięć innych dyscyplin lekarskich w teorii i praktyce sportowo-lekarskiej. Ale też odwrotnie, wybitni polscy lekarze, w omawianym okresie lat trzydziestych do początku sześćdziesiątych XX wieku, zainteresowani praktycznie i teoretycznie medycyną sportową, mieli niekiedy decydujący wpływ na rozwój innych dziedzin medycyny w Polsce. Swoim dorobkiem naukowym i działalnością dydaktyczną znaczący wpływ wnieśli m.in.

profesorowie: Włodzimierz Missiuro w medycynie pracy i medycynie lotniczej, Władysław Dybowski w medycynie lotniczej, Eligiusz Preisler w fizjologii stosowanej i kardiologii, Eleonora Reicher w reumatologii, Wiktor Dega w rehabilitacji ortopedycznej, Stanisław Grochmal w rehabilitacji neurologicznej, Stefan Łukasik w ortopedii i traumatologii czy też Wacław Droszcz w pulmonologii.

Szczególna specyfika medycyny sportowej, jako wielospecjalistycznego i interdyscyplinarnego kierunku medycyny, a też częściowo hobbistycznego, dała ówczasie dla wielu lekarzy, możliwość realizacji swoich pasji zawodowych w medycynie sportowej jako działalności podstawowej lub częściowej dodatkowej. W tej ostatniej wnosząc elementy medycyny sportowej do swoich zainteresowań podstawowych, znacząco wzbogacano podstawy naukowe i poziom usług w poradnictwie sportowo-lekarskim.

Piśmiennictwo u autora.

Adres do korespondencji:
Dr med. Henryk Kuński
Ul. Kogucia 21 m. 2
91-504, Łódź